

sam govorio i njegovom ocu; čućete vi šta ću mu reći u oči kad dođe; a ako ne bude radio po ustavu, ja ću ga proterati kao i oca."

Nijedna izreka za toliko pominjanu formulu *primus inter pares* i za slično ustavobraniteljstvo i jednakost, nije izreena s tolikom žustrinom i u strahu za jedva izvojevanu vladu naroda. Možda bi se mogla porediti samo sa aragonskim (navarskim) skupštinama koji svome kralju poručuju: "Nos que cada uno somos tanto como bos et todos juntos mas que bos." (Mi koji smo, svaki isto što i vi, a svi zajedno više nego vi.) Preveden u socijalni revolt taj glas se čuje, ali polemično, a slabije u snazi, kad Adam Bogosavljević pred rat 1876. kaže: "To bi najveća besmislica bila raditi i pomagati da se braća zuluma i samovoljstva (turskog) oslobode, a sami iznutra da trpimo najveći zulum i samovoljstvo i da sami snosimo najteži birokratski jaram."

Svoj je bio taj novi Srbin, taj prvi čovek beogradske orijentacije, svoj i po sebi i po tome što – nije bio Evropljanin.

Od svih krajeva Evrope Balkan je najmanje Evropa. A na Balkanu, od hrišćana, najmanje su to Srbi i Bugari.

Evropski čovek, *homo europaeus*, proizašao je iz cezarskog Rima i katoličkog Rima. Iz rimskog prava i zajednice latinskog jezika. On je proživio i rimski katolicizam i luteransku reformaciju, isto tako i protivreformaciju. On je proživio vaskrs grčkih bogova i njihove klasike kroz Renesansu. Doživio je i jedinstveni Srednji vek i njegovo razbijanje. Na tim duhovnim osnovama stvorena je evropska civilizacija, kao duhovni izraz Zapada; a iz tog Zapada pojavio se pred XIX vek, i docnije se sasvim razvio, novi evropski čovek sa svojom verom u evropsku civilizaciju i progres, u svemoć nauke i tehnike, naoružan svojim industrijskim oruđem i svojim kapitalizmom.

Na tim glavnim temeljima Evrope srpski čovek je vrlo malo zidao u svojoj prošlosti, a jedva nešto otkako je sa XIX vekom postao čovek beogradskog životnog snalaženja.

Mesto isključivog uticaja Rima i Zapada, on je izdržao dvostruki uticaj Istoka, Vizantije i Turaka.